

Є. О. РОДІОНОВ

аспірант кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0009-0000-2786-3904

В. Д. ФІЛІПОВА

доктор наук з державного управління, професор
Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0002-8476-3341

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

У статті з'ясовано теоретичне осмислення соціальної взаємодії влади та сучасного суспільства на основі праць закордонних та вітчизняних дослідників, розглянуто теоретичні основи соціальної взаємодії як спільні дії публічної влади та громадянського суспільства з метою досягнення суспільного блага. В дослідженні розкрито сутність соціальної взаємодії за допомогою ефекту синергії, який досягається за умов ефективного функціонування влади та громадського суспільства як єдиної злагодженої системи. На основі теоретичного аналізу, доведено, що ефективність роботи зазначеної системи досягається при результативній роботі всіх існуючих елементів: публічної влади, громадянського суспільства та механізмів публічного управління. Виявлено, що об'єкти та суб'єкти публічного управління взаємодіють при процесі прийняття рішення відносно соціального розвитку держави з використанням необхідної кількості ресурсів соціального розвитку. Також, робиться акцент, що складовими політичної системи є довіра суспільства, як основний критерій ефективності влади, який формує кінцеву мету керуючого суб'єкту. Підтвердження вищевказаного є поява в статті поняття «повна ефективність» (розв'язання всіх соціальних та політичних проблем) та «часткова ефективність» (вирішення частини проблем). В роботі описано процес взаємодії на місцевому, регіональному та державному рівні через прийняття рішень на відповідних рівнях. Аналіз цього процесу свідчить про наявність в сучасному українському законодавстві відповідних нормативно-правових актів, які демонструють функціонування інструментів соціальної взаємодії, але важливим питанням сьогодення виступає удосконалення існуючої системи соціальної взаємодії через покращення роботи складових, до яких безумовно відносяться механізми публічного управління.

Ключові слова: соціальна взаємодія, влада, суспільство, держава, державна політика.

E. O. RODIONOV

Postgraduate Student at the Department of Public Administration
and Local Self-Government
Kherson National Technical University
ORCID: 0009-0000-2786-3904

V. D. FILIPPOVA

Doctor of Public Administration, Professor
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-8476-3341

THEORETICAL PRINCIPLES OF SOCIAL INTERACTION OF POWER AND SOCIETY IN MODERN CONDITIONS OF STATE BUILDING

The article examines the theoretical understanding of the social interaction of government and modern society based on the works of foreign and domestic researchers, and examines the theoretical foundations of social interaction as joint actions of public authorities and civil society with the goal of achieving public good. The study illustrates social interaction with the help of the synergy effect, which is achieved under the conditions of effective functioning of the government and civil society as a single coherent system. The study states that the effectiveness of the system is achieved through effective work of all existing elements: public authorities, civil society and public management mechanisms. It was revealed that objects and subjects of public administration interact over the decision-making process regarding the social development of the state using the necessary amount of social development resources. Also, it is emphasized that the components of the political system are public trust, as the main criterion for the effectiveness of the government, which forms the ultimate goal of the governing entity. Confirmation of the above is the appearance of the concept of «full efficiency» (solution of all social and political problems) and «partial efficiency» (solution of part of the problems). The work describes the process

of interaction at the local, regional, and state levels through decision-making at the appropriate levels. The analysis of this process indicates the presence of relevant normative legal acts in modern Ukrainian legislation, which demonstrate the availability of tools of social interaction, but an important issue today is the improvement of the existing system of social interaction through the improvement of the work of components, which definitely include the mechanisms of public management.

Key words: social interaction, power, society, state, state policy.

Постановка проблеми

В сучасній демократичній державі рухомою силою покращення якості та підвищення рівня життя населення є ефективна взаємодія публічної влади та громадського суспільства. Цій процесу полягає у розробці та реалізації відповідної державної політики, мета якої є створення суспільного блага сучасної демократичної держави, влада якої відповідає за добробут всіх членів суспільства, це досягається завдяки принципам прозорості та відкритості публічної влади, джерелом формування якої і є само суспільство.

Проблеми та явища, які пов'язані з взаємодією між державними інституціями та громадянським суспільством, знаходяться у центрі уваги та активно обговорюються у сучасному часі. Це обумовлено наступними факторами такі як соціокультурні зміни, що виникають під впливом соціокультурних трансформацій, які стали результатом динаміки у відносинах між владою та суспільством; політичні події, до яких відносяться вибори, протести та інших подій, які привертають увагу до соціально-політичних питань розвитку суспільства; наступний фактор – технологічний прогрес, який виникає під впливом розвитку інформаційних технологій та соціальних медіа, які є засобом висловлювання громадянами своєї позиції; економічні та соціальні фактори, які акцентують увагу органів влади до вирішення соціально-економічних проблем; останній фактор – це глобальні виклики, які пов'язані з вирішенням глобальних проблем, такі як зміна клімату, міграція та пандемії. Дослідження соціальної взаємодії дозволять не тільки краще розуміти поточні суспільні процеси, а й розробити ефективні стратегії та політики для вирішення існуючих проблем, що виникають у сучасному громадянському суспільстві. Виходячи з цього актуальним виступає теоретичне осмислення двох основних понять: соціальна взаємодія як рухома сила, як процес та суспільні блага як результат цієї спільної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Розуміння ролі громадянського суспільства в системі публічного управління ставало в центрі наукових інтересів багатьох вчених. Так, І. Пасько, Я. Пасько, В. Шинкарук розкривають методологічні проблеми дослідження громадянського суспільства; А. Карась, М. Мокляк, М. Попович аналізують взаємини особистості й держави; В. Андрущенко, В. Барков, Ю. Бауман, Ю. Левенець, С. Рудницький та ін. в своїх дослідженнях розглядають різні аспекти функціонування громадянського суспільства. Визначено роль громадянського суспільства в системі публічного управління й на рівні нормативних-правових актів України. Утім, незважаючи на широкий науковий доробок існує ряд питань, що потребують додаткового осмислення.

Формування мети дослідження

З огляду на вищесказане метою нашого дослідження є визначення теоретичного підґрунтя соціальної взаємодії публічної влади та громадянського суспільства, що дозволить з'ясувати ефективні шляхи зазначеної взаємодії в сучасних умовах державотворення.

Викладання основного матеріалу дослідження

З огляду на систематизацію наукового напрацювання за темою дослідження та на її еволюційний характер в контексті суспільних викликів, можна виділити два етапи формування сучасного бачення процесу соціальної взаємодії. Перший етап полягає в становленні розуміння соціальної держави, основним механізмом якої соціальна взаємодія. Саме до цього етапу можна віднести економічну реформу Л. Ерхарда, яка докорінно змінила соціально-економічне життя Західної Німеччини. Головним у цій реформі був акцент на розв'язанні соціальних проблем держави. Її соціальним завданням став не розподіл соціальних благ, а забезпечення умов діяльності індивідів, здатних створити ці блага й самостійно піклуватися про себе. Цей принцип було покладено в основу всієї державної політики та створення необхідних умов для «економічного дива» [1].

Поширення ідеї «соціального ринкового господарства» знайшло відображення в теоретичних розробках та практичних діях Г. Мюрдала – творця «шведської моделі соціалізму». Вчений дотримувався ідеї соціальної орієнтації економіки держави, на його думку: «Головне в «державі добробуту» – це соціальний захист населення, під яким розуміється система законодавчих, економічних, соціальних і соціально-економічних гарантій, рівні умови для підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, економічної самостійності й підприємництва – для працездатного населення, створення відповідного рівня життєзабезпечення для непрацездатних громадян» [2, с. 8].

Поступово ідеї ефективної праці держави та суспільства стали впроваджуватися в суспільне життя. До проблеми соціальної взаємодії звертався Е. Харрінг у своїй праці «Державне управління та інтереси держави». Він відзначав, що для добробуту в країні керівництво держави повинно враховувати інтереси всіх громадян та для

цього застосовувати переговорний процес. Е. Херрінг дотримувався тієї думки, що державні службовці повинні бути посередниками між урядом та населенням країни та вирішувати інтереси всіх груп населення країни [3].

Проблеми взаємодії влади та суспільства торкався у своїх працях М. Вебер, якій висловував наявності невикористовуваних резервів комунікацій влади та суспільства, до яких належать соціальний потенціал та соціальна відповідальність суб'єктів управління. Вихідним поняттям теоретичної моделі стало поняття целераціонального управління, запропоноване М. Вебером [4]. Автором було висунуто припущення про наявність невикористовуваних резервів каналів комунікації, взаємодії суспільства та влади.

На сьогодні досить докладно описані в літературі складові державного управління: соціальна держава, соціальний розвиток, соціальна політика, соціальна сфера, соціальна ефективність, соціальна взаємодія. Поняття соціальної держави включає всі перераховані категорії. На думку В. Скуратівського, соціальна держава вирішує свої завдання через урахування соціальних аспектів суспільного розвитку [5].

Головною метою соціальної держави є ефективність соціального розвитку, сутність якого полягає в досягненні самодостатнього рівня соціодинаміки в суспільстві, усвідомленні та реалізації таких положень: повноцінне відтворення людського потенціалу, соціуму взагалі є прерогативою не тільки держави і владних структур, але й кожного з громадян України, що здійснюється на основі узгодженості соціально значущих інтересів громадян, громадських об'єднань, органів державної влади та місцевого самоврядування [6].

Другий етап полягає у визнанні провідної ролі соціальної взаємодії у соціальній демократичній державі. Цьому процесу присвячено праці О. Лазор, в яких визначено публічне управління як цілеспрямований, організаційний та регулюючий вплив органів публічної влади на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення мети та реалізації функцій суспільства, відображених у Конституції та інших нормативно-правових актах [7].

Соціальна взаємодія влади та суспільства спрямована на підвищення рівня добробуту населення країни, що може бути досягнутим на основі ефекту синергії. Це дає можливість реалізації процесів адаптації громадського суспільства (через виникнення у його суб'єктів та їх спільностей нових властивостей, що дозволяють їм пристосовуватися до зміни середовища); гомеостазу (саморегуляції та можливості зберігати сталість внутрішнього стану за допомогою скоординованих реакцій, спрямованих на підтримку динамічної рівноваги), відтворення, тобто безперервного руху та відновлення процесу «виробництва життя» індивідів, їх спільностей та зв'язків між ними.

Зрозуміло, що ефект синергії досягається за умов ефективного функціонування влади та громадського суспільства як єдиної системи. Наведемо приклад: на етапі планування представники громадських груп беруть участь у публічних слуханнях проєктів, ініціюють власні пропозиції та ідеї, впливають на побудову індикативних цілей, визначення пріоритетів діяльності, а також проводять незалежну експертизу. Для кооптації зусиль необхідний доступ до джерельної бази – пропонує проєктів, об'єктивних статистичних показників, даними про стан діяльності органу управління, напрямів та галузей. Надання цій інформації залежить від рівня доступу до публічної чи іншого виду інформації, якій забезпечує владний орган. Від дієвості цього процесу і буде залежити ефективність цієї взаємодії

Під поняттям «ефективність» традиційно розуміють будь-яку діяльність, включаючи управлінську, що вважається як продуктивна, результативна. В економічній науці існує поняття економічної ефективності та пропонуються відповідні критерії її оцінки. Поняття ефективності управлінської діяльності, яке зустрічається також і в сучасному менеджменті, може використовуватися при визначенні поняття ефективності публічної влади. Однак слід відзначити, що ці поняття не ідентичні.

Поняття «ефективність публічної влади» має свою специфіку, яка проявляється через модель «вхід – вихід». В основу цієї моделі покладено політична систем та її підсистема – суспільство. Вхідним елементом моделі є вимоги суспільства (добробут населення), які вимагають прийняття відповідних політичних рішень (закони, які спрямовані на підвищення рівня життя населення), також елементами системи є ресурси, якими володіє держава та спрямовує їх на підвищення добробуту населення. Підсумок роботи системи (вихід) це позитивні зміни у рівні та якості життя населення країни.

Складовими системи, згідно з якою формується поняття ефективність влади є політична система. Вона у свою чергу складається з об'єкту та суб'єкту публічного управління, які діють над процесом прийняття рішення відносно соціального розвитку держави з використанням необхідної кількості ресурсів соціального розвитку. Також складовими політичної системи є довіра суспільства, як основний критерій ефективності влади, який формує кінцеву мету керуючого суб'єкту. Саме у політичній системі виникає поняття «повна ефективність» (розв'язання всіх соціальних та політичних проблем) та «часткова ефективність» (вирішення частини проблем).

Влада та суспільство поняття тотожні, суспільство формує владу, а влада встановлює «правила гри» за якими існує суспільство. Взаємодія влади та суспільства процес закономірний та природний, бо без такої взаємодії не було би ні суспільства, ні держави. Діалектична єдність цих понять має свій прояв в процесі державотворення: чим більше розвинуте суспільство тем вищий рівень демократії має публічна влада держави, що в свою чергу

дає змогу діяти владі в інтересах суспільства. При цьому розвиток суспільства і умови його взаємодії з публічною владою залежить від умов, які діють в державі (політичні, правові, економічні та соціальні).

Згідно Енциклопедії сучасної України під громадянським суспільством розуміють «суспільство, в основі якого лежить розгалужена мережа незалежних від держави інституцій, об'єднань та організацій, створених самими громадянами для виявлення й здійснення різних громадських ініціатив, задоволення своїх суспільних потреб та обстоювання колективних інтересів» [8]. Тобто виходячи з наведених понять ефективність соціальної взаємодії влади та суспільства – це результат впливу влади через механізми соціальної взаємодії на суспільство критеріями якого є підвищення рівню життя та покращення якості життя членів суспільства.

І тут варто звернути увагу на те, що процес взаємодії складається з певних елементів, до яких безумовно належить участь суспільства у прийнятті рішень на місцевому, регіональному та державному рівні. Цей процес передбачає пошук ефективних форм громадської участі у прийнятті рішень на принципах участі; довіри; підзвітності та прозорості; незалежності. Ми вважаємо, що процес ухвалення рішень складається з п'яти етапів: формулювання проблеми з визначенням відповідних сценаріїв; складання проекту рішення; прийняття рішення; здійснення рішення; моніторинг виконання рішення.

Поряд з цим, процес залучення представників суспільства до соціальної взаємодії також може відбуватися відповідно до алгоритму, до якого входять: безпосередня участь на етапі розробки проекту; координація та виконання демонстраційних проектів та техніко-економічних обґрунтувань; залучення місцевих експертів для проектної діяльності; організація тематичних заходів та технічних нарад, освітніх та тренінгових заходів; громадські консультації та затвердження процесу стратегічної програми дій; поширення інформації та результатів проекту через документальні відеофільми, друковані видання матеріали та публікації; сприяння діалогу та партнерству між державним та приватним сектором, урядом та громадою; і створення постійних механізмів участі громадян у взаємодії.

Отже, соціальна взаємодія між владою та суспільством може бути складним та динамічним процесом, і його характер може різнитися у різних країнах та культурних контекстах. Така взаємодія відіграє важливу роль у формуванні політичних та соціальних змін та визначає, яким чином суспільство бере участь у прийнятті рішень та управлінні своїм майбутнім. Дієвість процесу взаємодії можна підтвердити через демонстрацію роботи механізмів цієї самої взаємодії влади та суспільства в сучасних умовах державотворення, що буде темою подальшого наукового пошуку.

Висновки

Виходячи з проведеного теоретичного дослідження, ми доходимо думки, що вдосконалення шляхів соціальної взаємодії влади та суспільства означає покращення способів, засобів та механізмів, які дозволяють органам влади та громадянському суспільству взаємодіяти між собою з метою покращення якості життя та підвищення рівня життя населення держави. Це важливий аспект у демократичному суспільстві, де громадяни мають право брати участь в ухваленні рішень, контролювати діяльність органів влади на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях та впливати на формування соціально-економічної політики на всіх рівнях. Удосконалення такої взаємодії включає розробку та покращення існуючих практик для збору думок та пропозицій громадян, проведення суспільних консультацій, створення платформ для діалогу між громадянами та владою, а також забезпечення прозорості та доступності інформації про діяльність органів публічної влади. При цьому основною метою вдосконалення взаємодії влади та суспільства за таких умов має стати створення більш відкритої, відповідальної та реактивної системи соціальної взаємодії, яка враховує інтереси та потреби громадян. Це сприяє зміцненню демократії, підвищенню довіри до влади та більш ефективному вирішенню соціальних та економічних проблем, що дозволить досягнути цілей соціальної держави.

Список використаної літератури

1. Ерхард Л. Добробут для всіх. Київ, 2023. 384 с.
2. Myrdal G. Profiles of world economists *BIATEC*, 2002, Volume X. 6. P. 28-30.
3. Шутенко О.А. Особливості становлення теорії державного управління в США. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2006, № 4. С. 57-65.
4. Weber M. *Political Writings*. University of Cambridge Press, 1994. 2 p.
5. Скуратівський В., Линдюк О. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 3. С. 194-204.
6. Діденко Н. Г. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики. Донецьк: Східний видавничий дім. 2007. 404 с.
7. Лазор О.Я. Публічне управління та адміністрування: ретроспектива деяких теоретичних аспектів. *Університетські наукові записки*, 2015, № 56. С. 111-121.
8. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>

References

1. Erhard L. (2023) Dobrobut dlia vsikh [Prosperity for all]. Kyiv, 2023. 384 p. [in Ukraine]
2. Myrdal G. (2002) Profiles of world economists. BIATEC, 2002, Tom X, 6. pp. 28-30. [in English]
3. Shutenko O. A. (2006, November) Osoblyvosti stanovlennia teorii derzhavnoho upravlinnia v SShA [Peculiarities of the formation of the theory of public administration in the USA] *Visnyk Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, 2006, no. 4. pp. 57-65. [in Ukraine]
4. Weber, Max. (1994) Political Writings. University of Cambridge Press, 1994. 28 p. [in English]
5. Skurativs'kyi V., Lyndyuk O. Sotsial'na bezpeka ukraïns'koho suspil'stva ta shlyakhy yiyi zabezpechennya [Social security of Ukrainian society and ways of ensuring it.]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny*. 2011. №. 3. S. 194-204 [in Ukraine]
6. Didenko N.G. (2007) Derzhavne upravlinnia i sotsial'ne partnerstvo: aktual'ni problemy teorii i praktyky [State management and social partnership: actual problems of theory and practice]. Donetsk: Eastern Publishing House. 2007. 404 p. [in Ukraine]
7. Lazor O. Ya. (2015) Publichne upravlinnia ta administruvannia: retrospektyva deiakyykh teoretychnykh aspektiv [Public management and administration: a retrospective of some theoretical aspect]. *University scientific notes*. 2015. no. 56. pp. 111-121 [in Ukraine]
8. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy URL [14. Encyclopedia of modern Ukraine]: <https://esu.com.ua/> [in Ukraine]